

حسابداری شرکت‌ها نمایندگی بیمه

● فرامرز روحانی

در دهه ۱۳۷۰ خورشیدی صنعت بیمه ایران شامل ۴ شرکت بزرگ دولتی به رهبری بیمه مرکزی ایران برای رفع برخی از مشکلات خود در پی پیدا کردن راههایی برای ورود بخش خصوصی به این صنعت برآمد. بهترین گزینه تاسیس شرکت‌های خصوصی بیمه بود که به دلیل ناهماهنگی قانون اداره شرکت‌های بیمه دولتی مصوب سال ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی و اصل ۴۴ قانون اساسی میسر نشد. بیمه‌های دولتی وقتی دیدند فرآیند خصوصی سازی و واگذاری بیمه‌های دولتی به بخش خصوصی طولانی است، برای جلب مشارکت بخش خصوصی و ارائه خدمات مناسب‌تر به بیمه‌گذاران، شرکت‌های خدمات بیمه‌ای را تاسیس نمودند. شرکت‌هایی که در قالب یک شرکت بیمه کوچک اقدام به خدمات رسانی به بیمه‌گذاران می‌نمایند.

اولین شرکت نمایندگی بیمه پس از دولتی شدن صنعت بیمه کشور، در مهر ماه سال ۱۳۷۳ با اخذ نمایندگی از شرکت بیمه آسیا با سرمایه ۱۰ میلیون ریال به ثبت رسید. به تدریج سایر شرکت‌های بیمه نیز نسبت به اعطای نمایندگی به شرکت‌های نمایندگی اقدام نمودند. به طوری که در حال حاضر بیش از ۱۵۰ شرکت نمایندگی در صنعت بیمه در بخش بیمه‌های دولتی و خصوصی فعالیت می‌کنند.

شورای عالی بیمه در جلسه مورخ نهم شهریور ۱۳۷۱ آئین نامه نمایندگی بیمه را به تصویب رساند و برای اولین بار نمایندگان حقوقی را مجاز به ارائه خدمات بیمه‌ای دانست. در ماده ۱ این آئین نامه آمده است:

«نماینده بیمه که در آئین نامه اختصاراً «نماینده» نامیده می‌شود

■ بند ۶، آئین نامه شماره ۲۸/۶: «شرکت نمایندگی بیمه موظف است ترازنامه و حساب‌های سود و زیان خود را طبق نمونه‌ای که از طرف بیمه مرکزی ایران تهیه می‌شود تنظیم و پس از تصویب نسخه‌ای از آن را برای بررسی شرکت بیمه ذیربط و اطلاع بیمه مرکزی ایران ارسال نماید»

شخصی است حقیقی یا حقوقی که با توجه به قوانین و مقررات و مفاد این آئین نامه، مجاز به عرضه خدمات بیمه‌ای به نمایندگی از جانب شرکت بیمه طرف قرارداد خواهد بود.»

ماده ۶ آئین نامه نمایندگی بیمه در خصوص شرایط متقاضی نمایندگی حقوقی اشعار می‌دارد:

اشخاص حقوقی متقاضی اخذ نمایندگی باید دارای شرایط زیر باشند: الف. به صورت یکی از شرکت‌های مندرج در قانون تجارت تاسیس شده باشند (بعد منحصر به شرکت‌های سهامی عام و خاص و تعاونی شده است).

ب. حداقل سرمایه شرکت بالغ بر ۱۰ میلیون ریال باشد (در آئین نامه اصلاحی بعدی حداقل سرمایه به ۱۰۰ میلیون ریال افزایش یافت).

ج. اساسنامه شرکت به تأیید بیمه مرکزی ایران رسیده باشد.

د. موضوع شرکت طبق اساسنامه منحصر به نمایندگی بیمه و خدمات مربوط به فعالیت بیمه‌ای باشد.

ه. مدیرعامل شرکت باید علاوه بر شرایط مندرج در بندهای مربوط به نمایندگان حقیقی، دارای حداقل مدرک لیسانس و ۶ ماه سابقه کار مفید بیمه‌ای و یا حداقل لیسانس در سایر رشته‌ها و ۱ سال سابقه کار مفید بیمه باشد (این بند طی آئین نامه‌های بعدی اصلاح شده است که مهم‌ترین تغییر مربوط به یکی از اعضای هیئت مدیره است که می‌بایست شرایط مدیرعامل را داشته باشد). از سایر مواردی که در آئین نامه شماره ۲۸ و اصلاحیه‌های بعدی آن درباره اهمیت ویژه امور مالی شرکت‌های نمایندگی می‌توان نام برد، عبارت‌اند از:

بند ۶، آئین نامه شماره ۲۸/۶:

«شرکت نمایندگی بیمه موظف است ترازنامه و حساب‌های سود و زیان خود را طبق نمونه‌ای که از طرف بیمه مرکزی ایران تهیه می‌شود، تنظیم و پس از تصویب، نسخه‌ای از آن را برای بررسی شرکت بیمه ذیربط و اطلاع بیمه مرکزی ایران ارسال نماید.»

بند ۱۱، آئین نامه شماره ۲۸/۶:

«شرکت نمایندگی بیمه باید یکی از حسابداران رسمی مورد تأیید وزارت امور اقتصادی و دارایی را به عنوان بازرس قانونی انتخاب و صورت‌های مالی شرکت را به تأیید وی برساند.»

این بند در آئین نامه شماره ۲۸/۷ به ترتیبی اصلاح شده است که بازرس قانونی شرکت باید مورد تأیید شرکت بیمه ذیربط قرار گیرد.

ماده سوم آئین نامه شماره ۲۸:

«نمایندگی بیمه برای مدت یکسال اعطاء می‌گردد و به شرط ارائه اظهارنامه مالیاتی آخرین دوره مالی نمایندگی، تمدید خواهد شد.»

با عنایت به مقررات وضع شده در آئین نامه شماره ۲۸ و ملحقات بعدی آن مصوب شورای عالی بیمه و قوانین تجارت و مالیات‌های مستقیم که کلیه موسسات و شرکت‌های دولتی، خصوصی و تعاونی ملزم به اجرای آن می‌باشند، می‌توان به اهمیت ویژه نقش حسابداری در شرکت‌های نمایندگی با اولویت‌های زیر اشاره نمود: - ایفای وظایف شرکت در قبال نظام مالیاتی کشور (اظهار نامه مالیاتی)

- انجام تعهدات شرکت در قبال شرکت بیمه‌ای که از آن نمایندگی اخذ نموده، مطابق آئین نامه شماره ۲۸ نمایندگی.

- گزارش وضعیت مالی شرکت به سهامداران شرکت.

- استفاده از صورت‌های مالی، در اتخاذ تصمیم و تضمین خط و مشی آتی شرکت.

ویژگیهای مالی و حسابداری شرکت‌های نمایندگی بیمه

صورت‌های مالی یک موسسه هنگامی به نحو مطلوب تهیه خواهد شد که در تنظیم آنها ضمن رعایت اصول حسابداری و مقررات حاکم بر فعالیت‌ها به ماهیت عملیات موسسه نیز توجه شود. تحقق این امر مستلزم آن است که حسابداران علاوه بر برخورداری از دانش حسابداری با فعالیت‌ها، ارتباطات و عرصه‌های مختلف عملیات موسسه تا اندازه‌ای آشنایی داشته باشند که بتوانند اطلاعات مورد نیاز مدیران را تأمین کنند.

امور مالی شرکت‌های نمایندگی بیمه را می‌توان به دو بخش کلی تقسیم نمود:

حسابداری عملیاتی: وظایفی که شرکت بیمه به شرکت نمایندگی محول نموده و عبارت‌اند از:

- صدور انواع بیمه نامه به درخواست بیمه‌گذاران و وصول حق بیمه بیمه‌نامه‌های صادره شده.

- بررسی، برآورد و پرداخت خسارت برخی از انواع بیمه‌نامه‌ها. در این موارد شرکت نمایندگی موظف شده است بر اساس اختیارات تفویضی از سوی شرکت بیمه اقدام کند و عملکرد مالی خود را به شرکت بیمه گزارش نماید. کلیه عملیات مالی در این زمینه را می‌توان «حسابداری عملیاتی» نام‌گذاری نمود.

حسابداری مالیاتی: وظایف شرکت نمایندگی در ارتباط با ثبت و نگهداری حساب‌های شرکت را براساس آنچه در قانون مالیات‌های مستقیم و قانون تجارت مشخص شده است، به منظور تفکیک از سایر عملیات مالی (حسابداری عملیاتی) می‌توان «حسابداری مالیاتی» نام‌گذاری نمود.

قابل ذکر است، استفاده از عناوین «حسابداری مالیاتی» و «حسابداری عملیاتی» صرفاً به منظور تفکیک نوع وظایف

■ اگر شرکت نمایندگی حق بیمه‌های دریافتی از بیمه‌گذاران را بطور مستقیم به حساب‌های شرکت بیمه واریز کند و یا خسارات از حساب‌های شرکت بیمه پرداخت شود، هیچگونه ارتباطی بین «حسابداری عملیاتی» و «حسابداری مالیاتی» برقرار نخواهد شد

عناوین حساب‌های کل در شرکت‌های نمایندگی بیمه			
عنوان	کد حساب	عنوان	کد حساب
سرمایه	۵۰	بانک‌ها	۰۱
اسناد پرداختی	۵۱	صندوق	۰۲
بستانکاران	۵۲	تنخواه گردان	۰۳
وزارت دارائی	۵۳	اسناد دریافتی	۰۴
سازمان تامین اجتماعی	۵۴	دارایی‌های ثابت	۰۵
ذخائر	۵۵	دارایی‌های ثابت نامشهود	۰۶
درآمد	۵۶	پیش پرداخت‌ها	۰۷
سود انباشته	۵۷	بیمه‌گذاران	۰۸
اندوخته‌ها	۵۸	بدهکاران	۰۹
شرکت بیمه	۵۹	هزینه تاسیس	۱۰
تسهیلات مالی دریافتی	۶۰	سود و زیان	۱۱
طرف حساب‌های انتظامی	۶۱	هزینه‌های اداری	۱۲
		هزینه‌های پرسنلی	۱۳
		کارمزد پرداختی	۱۴
		تعهد صاحبان سهام	۱۵
		سپرده‌ها و ودیعه‌ها	۱۶
		اجاره به شرط تملیک	۱۷
		حسابهای انتظامی	۴۹

شرکت‌های نمایندگی در خصوص امور مالی آنها می‌باشد و ممکن است از لحاظ مفهومی عبارت‌های انتخاب شده بی‌معنی باشد. اگر شرکت نمایندگی حق بیمه‌های دریافتی از بیمه‌گذاران را بطور مستقیم به حساب‌های شرکت بیمه واریز کند و یا خسارات از حساب‌های شرکت بیمه پرداخت شود، هیچگونه ارتباطی بین «حسابداری عملیاتی» و «حسابداری مالیاتی» برقرار نخواهد شد. اگر حق بیمه و خسارت به حساب شرکت نمایندگی واریز و از این

حساب پرداخت شود، در این دریافت و پرداخت، درآمد و هزینه شناسائی نخواهد شد و صرفاً به بدهکار و بستانکار شرکت بیمه منظور و تسویه می‌گردد.

در این مقاله به حسابداری عملیاتی شرکت‌های نمایندگی که یک ارتباط قراردادی بین شرکت نمایندگی بیمه با شرکت بیمه است و در هر شرکت بیمه ممکن است چارچوب متفاوتی داشته باشد، توجهی نشده است و صرفاً «حسابداری مالیاتی» مورد بحث قرار خواهد گرفت.

شناسایی درآمدها و هزینه‌ها

الف: درآمدها

مطابق آئین‌نامه شماره ۲۸ و ماده ۴ اساسنامه شرکت‌های نمایندگی، موضوع فعالیت این شرکت‌ها صرفاً اخذ نمایندگی از شرکت بیمه و عرضه خدمات بیمه‌ای با رعایت قانون تاسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری مصوبات شورای عالی بیمه و مفاد قرارداد نمایندگی بیمه

می‌باشد. بدیهی است درآمد اصلی شرکت نمایندگی محدود به کارمزد، هزینه صدور بیمه‌نامه و مشارکت در منافی خواهد بود که مطابق آئین‌نامه کارمزد نمایندگی (آئین‌نامه شماره ۲۹) و قرارداد با شرکت بیمه بر اساس بیمه‌نامه‌های صادره و پیشنهاد شده دریافت می‌نماید.

چنانچه در اساسنامه شرکت نمایندگی، سرمایه‌گذاری از محل منابع شرکت پیش‌بینی شده باشد، درآمد فرعی شرکت درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها می‌باشد.

درآمدهای شرکت نمایندگی بیمه:

۱- درآمد کارمزد دریافتی

۲- درآمد هزینه صدور

۳- درآمد سرمایه‌گذاری‌ها

۴- درآمدهای متفرقه

ب: هزینه‌ها:

۱- هزینه‌های عمومی

■ مدیریت شرکت موظف به تهیه و ارائه صورت‌های مالی به گونه‌ای است که تصویری مطلوب از وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی شرکت را منعکس کند

صورت‌های مالی شرکت‌های نمایندگی

ماده ۳ اساسنامه شرکت‌های نمایندگی، سال مالی شرکت را اول فروردین ماه هر سال و پایان آن را اسفند ماه همان سال و اولین سال مالی شرکت را از تاریخ تاسیس تا اسفندماه همان سال تعریف نموده است.

ماده ۳۴ اساسنامه، شرکت را مکلف کرده است که حساب‌های خود را بر طبق موازین حسابداری و مقررات جاری کشور نگهداری کرده و در پایان سال مالی، ترازنامه و حساب سود و زیان را تنظیم و در اختیار مسئولین ذیربط قرار دهد.

ماده ۳۶ اساسنامه، تصویب ترازنامه و حساب سود و زیان هر سال مالی در مجمع عمومی را به منزله مفاصا حساب مدیران شرکت برای همان سال مالی دانسته است.

براساس ماده ۲۳۲ قانون تجارت، هیئت مدیره شرکت باید پس از انقضای سال مالی صورت‌داری و دیون شرکت را در پایان سال و همچنین ترازنامه و حساب عملکرد و حساب سود و زیان شرکت را به ضمیمه گزارش فعالیت و وضع عمومی شرکت طی سال مالی مزبور تنظیم کند. اسناد مذکور در این ماده باید حداقل بیست روز قبل از تاریخ مجمع عمومی عادی سالانه در اختیار بازرسان گذاشته شود.

ماده ۲۳۳ قانون تجارت مقرر می‌دارد در تنظیم حساب عملکرد و حساب سود و زیان و ترازنامه شرکت باید همان شکل و روش‌های ارزیابی که در سال مالی قبل از آن به کار رفته است رعایت شود، با وجود این در صورتی که تغییری در شکل و روش‌های ارزیابی سال قبل از آن مورد نظر باشد، باید اسناد مذکور به هر دو شکل و هر دو روش ارزیابی تنظیم گردد تا مجمع عمومی با ملاحظه آنها و با توجه به گزارش هیئت مدیره و بازرسان نسبت به تغییرات پیشنهادی تصمیم گیرد.

تهیه و ارائه صورت‌های مالی

مسئولیت تهیه و ارائه صورت‌های مالی به عهده مدیریت شرکت است. مدیریت شرکت موظف به تهیه و ارائه صورت‌های مالی به گونه‌ای است که تصویری مطلوب از وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی شرکت را منعکس کند. مدیریت شرکت ممکن است صورت‌ها و گزارش‌های دیگری را جهت استفاده داخلی به روش‌های مختلف که معطوف به اهداف مدیریت داخلی است تهیه کند.

هدف صورت‌های مالی

هدف صورت‌های مالی با مقاصد عمومی، ارائه اطلاعات تلخیص و طبقه‌بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف‌پذیری مالی شرکت است. به منظور دستیابی به این اهداف در صورت‌های مالی شرکت اطلاعات زیر ارائه می‌شود:

الف: دارایی‌ها

ب: بدهی‌ها

ج: حقوق صاحبان سهام

د: درآمدها و هزینه‌ها

مسئولیت صورت‌های مالی و اجزای تشکیل‌دهنده صورت‌های مالی هیئت مدیره شرکت، مسئولیت صورت‌های مالی را بر عهده دارد.

اجزای تشکیل‌دهنده صورت‌های مالی شامل ترازنامه، سود و زیان و یادداشت‌های توضیحی است.

اهم مطالب یادداشت‌های توضیحی مربوط به صورت‌های مالی شرکت‌های نمایندگی:

۱- تاریخچه فعالیت شرکت

۱-۱- نام و سال تاسیس شرکت

۱-۲- تاریخ و شماره ثبت

۱-۳- موضوع فعالیت شرکت

۱-۴- سرمایه شرکت

۱-۵- مرکز اصلی و تعداد شعب و بازاریابان

۲- خلاصه اهم رویه‌های حسابداری

۲-۱- مبنای تهیه صورت‌های مالی: صورت‌های مالی در چارچوب نظام بهای تاریخی تهیه و ارائه می‌شود.

۲-۲- درآمد کارمزد: درآمد حاصل از کارمزد فروش بیمه‌نامه با دریافت صورتحساب از شرکت بیمه که مطابق مقررات و ضوابط آن شرکت تهیه می‌شود. کارمزد با توجه به سال مالی به عنوان درآمد شناسایی می‌گردد.

۲-۳- دارایی‌های ثابت مشهود و استهلاک آنها: دارایی‌های ثابت به قیمت تمام شده پس از کسر استهلاک در صورت‌های مالی منعکس می‌شوند. دارایی‌های مزبور بر اساس قانون مالیات‌های مستقیم مستهلک می‌گردند.

۲-۴- دارایی‌های ثابت نامشهود و استهلاک آنها: دارایی‌های ثابت نامشهود نظیر سرفقلی، حق امتیاز و غیره تحت

■ صورت‌حساب سود و زیان در شرکت‌های نمایندگی در برگیرنده خلاصه درآمدها و هزینه‌هایی است که در ارتباط با فروش بیمه‌نامه تحصیل می‌شود

شرکت خدمات بیمه‌ای صورت سود و زیان برای سال مالی منتهی به ۲۹ اسفند ماه ۱۳۸۲			(سهامی خاص)
یادداشت	سال ۱۳۸۲	سال ۱۳۸۱	
	کارمزد و بازاریابی سود ناخالص		
	هزینه‌های فروش و اداری و عمومی خالص سایر درآمدها و هزینه‌های عملیاتی سود عملیاتی		
	هزینه‌های مالی خالص سایر درآمد و هزینه‌های عملیاتی سود ناشی از فعالیت‌های عادی قبل از مالیات مالیات سود فعالیت‌های عادی اقلام غیر مترقیه اثر مالیاتی اقلام غیر مترقیه سود خالص		
	گردد حساب سود (زیان) انباشته سود خالص سود انباشته در ابتدای سال ۱۳۸۲		
	تعدیلات سنواتی سود انباشته در ابتدای سال - تعدیل شده سود قابل تخصیص تخصیص سود: اندوخته قانونی سایر اندوخته‌ها سود سهام پیشنهادی / مصوب سود انباشته در پایان سال		
یادداشت‌های توضیحی...الی... مندرج در صفحات... تا... جز لایف‌ک صورت‌های مالی است			
ترازنامه - شرکت خدمات بیمه‌ای			تاریخ ۲۹ اسفند ماه ۱۳۸۲
یادداشت	سال ۱۳۸۲	سال ۱۳۸۱	
	دارائی‌های دارائی‌های جاری موجودی نقد سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت حساب‌ها و اسناد دریافتی جاری سایر حساب‌ها و اسناد دریافتی پیش پرداخت‌ها جمع دارائی‌های جاری دارائی‌های غیر جاری دارائی‌های ثابت مشهود دارائی‌های نامشهود سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت سایر دارائی‌ها جمع دارائی‌های غیر جاری جمع دارائی‌های جاری و غیر جاری حساب انتظامی		
	بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام بدهی‌های جاری حساب‌ها و اسناد پرداختی جاری سایر حساب‌ها و اسناد پرداختی پیش دریافت‌ها ذخیره مالیات سود سهام پیشنهادی و پرداختی تسهیلات مالی دریافتی جمع بدهی‌های جاری بدهی‌های غیر جاری حساب‌ها و اسناد پرداختی بلندمدت تسهیلات مالی دریافتی بلندمدت ذخیره مزایای پایان خدمت کارکنان جمع بدهی‌های غیر جاری جمع بدهی‌ها حقوق صاحبان سهام سرمایه... سهم اندوخته قانونی سایر اندوخته‌ها مازاد تجدید ارزیابی دارائی‌های ثابت مشهود سود انباشته جمع حقوق صاحبان سهام جمع بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام طرف حساب انتظامی		
	مدیرعامل		هیئت مدیره

سرفصل فوق در صورت‌های مالی منعکس است و به موجب مقررات مالیات‌های مستقیم مستهلک می‌گردد.

۲-۵. ذخیره مزایای پایان خدمت کارکنان: برای کلیه کارکنان معادل ۳۰ روز بر اساس آخرین حقوق در مقابل هر سال خدمت، مزایای پایان خدمت در نظر گرفته می‌شود.

صورت‌حساب سود و زیان

صورت‌حساب سود و زیان بیانگر درآمدها، هزینه‌ها، سود و زیان شرکت در یک دوره مالی است، این صورت‌حساب چگونگی و نتایج فعالیت‌های مالی شرکت را در یک دوره مالی نشان می‌دهد.

صورت‌حساب سود و زیان در شرکت‌های نمایندگی در برگیرنده خلاصه درآمدها و هزینه‌هایی است که در ارتباط با فروش بیمه‌نامه تحصیل می‌شود. بدین ترتیب درک ماهیت هر یک از اقلام و عناوین این صورت‌حساب و توجه به ارتباط موجود بین اقلام مختلف آن، امکان ارزیابی فعالیت شرکت را فراهم می‌سازد.

اطلاعاتی که در متن صورت سود و زیان شرکت‌های نمایندگی ارائه می‌شود، شامل موارد زیر است:

- ۱- درآمدهای عملیاتی
- ۲- هزینه‌های عملیاتی
- ۳- نتایج فعالیت‌های عملیاتی
- ۴- سایر درآمدها و هزینه‌های عملیاتی
- ۵- هزینه‌های تامین مالی
- ۶- هزینه مالیات بر درآمد
- ۷- سود یا زیان خالص دوره

به منظور آشنایی با فرم صورت‌های مالی صورت‌حساب سود و زیان و ترازنامه یک شرکت نمونه در صفحه بعد ارائه گردیده است.

بر اساس فرم صورت‌حساب سود و زیان و ترازنامه ارائه شده هر یک از اقلام مختلف حساب سود و زیان ترازنامه و چگونگی استخراج این اقلام از حساب‌های کل و معین شرکت‌های نمایندگی، در بخش یادداشت‌های توضیحی معرفی می‌شوند.